

ՆՈՐԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ «ԿՆԻՔ ՀԱՒԱՏՈՅ» ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՈՒՄ՝

Յետգասական շրջանի հայերէնի զարգացումն ընթանում է լեզուի կառուցուածքային տարրերի զանազան փոփոխութիւններով, որոնք լեզուն հեռացնում են իր դասական վիճակից: Կառուցուածքային այդ փոփոխութիւններն ընթանում են երկու ուղիով՝ ներքին՝ քանակական եւ որակական փոփոխութիւնների, եւ արտաքին՝ լեզուի վրայ հասարակական-քաղաքական կեանքի ունեցած ազդեցութեան: Արսէն Այտընեանը գրում է, որ այսուհանդերձ՝ «ամեն երեւոյթ կմիաբանի հաստատելու, որ այս ժամանակներուս (Ը.-ԺԳ. դարուց) սկիզբները մեր գրաբարն իրենց ալ իրօք գրաբարն էր. այսինքն՝ գրոց եւ գրագիտաց սեպհական մնացած լեզու»², որով ստեղծագործել են հայ դպրութեան անուանի ներկայացուցիչներ Անանիա Շիրակացին, Դաւթակ Քերթոզը, Կոմիտաս կաթողիկոսը, Յովհ. Դրասխանակերտցին եւ այլք՝ իրենց հեղինակային ոճի կնիքը թողնելով լեզուի զարգացման, մասնաւորապէս հայերէնի բառային կազմի հարստացման գործում:

«Կնիք հաւատոյ» դաւանաբանական ժողովածուն գիտութեանը յայտնի է դարձել ԺԳ.-ԺԵ. դդ. մէկ ընդօրինակումով, որը 1911 թ. Դարաշամբի Ս. Ստեփանոս Նախավկայ վանքում յայտնաբերել եւ 1914 թ. ընդարձակ ներածականով կազմել եւ հրատարակել է Կարապետ եպս. Տեր-Մկրտչեանը³: Բնագիրը, որտեղ երկխօսութեան ձեւով տրուած է Հայ եւ Յոյն եկեղեցիների դաւանական, ծիսական, աստուածաբանական ըմբռ-

¹* Ստացուել է՝ 2.02.2024, գրախօսուել է՝ 4.04.2024: էլ. հասցէ՝ susannagrigoryan@ysu.am:

² Ա. ԱՅՏԸՆԵԱՆ, Քննական քերականութիւն աշխարհաբար կամ արդի հայերէն լեզուի, Երեւան, 1987, էջ 133:

³ «Կնիք հաւատոյ Հնդհանուր Սուրբ Եկեղեցւոյ», Ս. Էջմիածին, 1914:

նումների ամփոփ նկարագիրը, յանձնարարուել է ընթերցել եկեղեցական կարեւորագոյն տօների՝ Ծննդեան, Տեառնդառաջի եւ Զատիկ օրերին: Այն նպատակ էր հետապնդում ամրապնդելու Հայ եկեղեցու դիրքերը Զ. դարի վերջում եւ է. դարի սկզբում սրուած դաւանական պայքարում, մերժում էր հերձուածները Հայ եկեղեցու մեծ հեղինակների, սուրբ հայրերի ու վարդապետների վկայակոչումներով: Բացի դրանից՝ այն կարեւոր դեր է կատարել հայ ժողովրդի ինքնուրոյնութեան համար մղուած պայքարում եւ բացառիկ նշանակութիւն ունի նաեւ հայ թարգմանական մատենագրութեան համար:

«Կնիք հաւատոյ» դաւանաբանական ժողովածուն կազմուել է Կոմիտաս Աղցեցի կաթողիկոսի⁴ յանձնարարութեամբ եւ ներկայացուել է իբրեւ նրա ժառանգութեան կարեւոր մի դրուագ: Այն յօդուել է յոյն աստուածաբան Տիմոթէոս Կուզի «Հակաճառութիւն...» երկի օրինակով, ունի հակաքաղկեդոնական, հականեստորական ուղղուածութիւն: Ժողովածուի իւրաքանչիւր գլուխ նուիրուած է դաւանական մի խնդրի:

Սոյն հետազօտութիւնը կատարելիս մենք օգտուել ենք «Մատենագիրք Հայոց» ժողովածուի էջերում ներկայացուած բնագրից⁵, որը հրատարակուել է Մաշտոցեան Մատենադարանի թիւ 5349 եւ 83 ձեռագրերի հիման վրայ: Անդրադարձել ենք մասնաւորապէս հատորում տեղ գտած նորակազմութիւնների բառակազմական կաղապարների գործառական հնարաւորութիւններին, դրանց կազմութեան եղանակներին: Առանձնայատուկ են այստեղ գործածուած նորաբառերն իրենց բազմազան դրսեւորումներով եւ խորիմաստ բաղադրութիւններով, որոնք պայմանաւորում են խօսքի մէջ ճիշտ բառընտրութիւնն ու բառագործածութիւնը: Դիպուկ ընտրուած նորակազմութիւններն օգնում են սեղմ կառույցների

⁴ Կոմիտաս կաթողիկոսի կեանքի եւ գործունէութեան մասին որոշակի տեղեկութիւններ է տալիս Սեբէոս պատմիչը: Կոմիտաս կաթողիկոսը ծնուել է Արագածոտն գաւառի Աղցք գիւղում, ուսումն ստացել Դուինում Մովսէս Եղիվարդեցի կաթողիկոսի օրօք: Ծաւալել է եկեղեցաշէն գործունէութիւն. նրա անուան հետ են կապուել Ս. Հռիփսիմէ տաճարի կառուցումը, ինչպէս նաեւ Ս. Էջմիածնի տաճարի նորոգումը: Սեբէոսը պատմում է, որ 618 թ. Կոմիտաս կաթողիկոսը վերանորոգելու նպատակով քանդուել է Ս. Հռիփսիմէի՝ Վաղարշապատում կառուցուած հին մատուռը, «գի կարի ցած եւ մթին էր շինուածն, որ շինեալ էր սրբոյն Սահակայ հայրապետի Հայոց կաթողիկոսի...» (Սեբէոս եպիսկոպոս, «Պատմութիւն», Թիֆլիս, 1913, էջ 141): Կոմիտաս Աղցեցին նաեւ հայ շարականագրութեան նշանաւոր ներկայացուցիչներից է: Յայտնի եւ տարածուած է նրա Ս. Հռիփսիմեանց «Անձինք նուիրեալք սիրոյն Քրիստոսի» շարականը, որ հայ բանաստեղծութեան, առաջին բանակապաւոր նմուշն է:

⁵ Հտ. Դ., է. դար, Անթիլիաս-Լիբանան, 2005, էջ 49–311:

ձեւաւորմանը, խօսքաշարի թարմութեանը: Այդ բառերի՝ առաջին անգամուայ համար անսովոր հնչումը կամ գրութիւնը, միախառնուելով խօսքի կառուցման միջոցներին, հոգեբանական ուժեղ եւ ներգործող ազդակ են դառնում՝ ընթերցողի ուշադրութիւնը գրաւելիս: Ըստ մեր հաշուումների՝ ժողովածուում տեղ են գտել հարիւրից աւելի նոր բառեր՝ ի համեմատութիւն գրաբարի յայտնի բառարանների⁶: Մեր ուսումնասիրութիւնից պարզ դարձաւ, որ նորակազմութիւնների առիւծի բաժինը այն բառերն ու բառաձեւերն են, որոնք վերոնշեալ բառարաններից որեւէ մէկում արձանագրուած չեն: Քսան նորակազմ բառ գտել ենք Լ. Յովհաննիսեանի բառարանում՝ արժանակաւ (201), աստուածուսումն (171), արժանասման (193), բացաշայայտ (226), դարմանասէր (60), դոմատես (293), դիւրամոլար (162), եռադէմ (73), երեւայարմար (162), լուսածութիւն (171), հոգովացուցանել (58), նախապատնառութիւն (58), ներնակել (132), ներնեմել (132), նմանագիր (67), ուղղաբայել (203), վայրաբկանել (190), պարենաբուծել (295), փոքրավայելութիւն (191), քառաւատել (85): Բերենք օրինակներ.

Բացաշայայտ՝ ակներեւ, ակնյայտ. «Որպէս զի իւր երեւեալ մարդկութիւնն բացաշայայտ պարկեշտութիւն երեւեսցի» (226):

Դիւրամոլար՝ հեշտութեամբ մոլորուող, խաբուող. «Որպէս եւ ի սկզբանն, եւ զդիւրամոլար միտս մարդոյն» (162):

Նախապատնառութիւն՝ սկզբնապատճառ, Աստուած. «Ըստ նախապատնառութեան ապաքէն իրաւ արդար զհայր անուն նախաձայնել» (58):

Փոքրավայելութիւն՝ նուաստութիւն. «...եղեւ մարդ ի նուաստութեան եւ ի փոքրավայելութեան» (191):

Առձեռն բառարանում արձանագրուած հինգ բառերին՝ անեղբայր (56), աներկբանալի (58), առաջապատում (156), անթարգմանապէս (300), առստանալ (103), մենք վերապահութեամբ ենք վերաբերվում, քանի որ դրանք չունեն բնագրային վկայութիւններ՝ հաստատելու համար բառի սկզբնաղբիւրը, սակայն յօդուածում դրանք ներառել ենք՝ այլ բառարաններում վկայուած չլինելու հանգամանքով պայմանաւորուած:

⁶ Տէն Գ. ԱՌԵՏԻՔԵԱՆ, Խ. ՍԻՐՄԷԼԵԱՆ, Մ. ԱՌԳԵՐԵԱՆ, Նոր բառգիրք հայկազեան լեզուի, հտ. 1–2, 1979 (այսուհետ՝ ՆՀԲ): Մ. ԱՌԳԵՐԵԱՆ, ԳՐ. ՃԷԼԱԼԵԱՆ, Առձեռն բառարան հայկազեան լեզուի, Վենետիկ, 1865 (այսուհետ՝ ԱԲ): Ռ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Գրաբարի բառարան, Եր., 2000 (այսուհետ՝ ԳԲ): Լ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ, Նոր հայկազեան բառարանում չվկայուած բառեր, Եր., 2010: Ռ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Հ. ԱՌԵՏԻՍԵԱՆ, Նորայայտ բառեր գրաբարում, Եր., 2007: Լ. ԽԱԶԱՐԵԱՆ, Գրաբարի բացատրական բառարան, Եր., 2003:

Քննուող երկում շրջանառության մէջ են դրուած հայերէնի բառաբարդման եւ ածանցման անսպառ հնարաւորութիւնները՝ կազմելու համար այնպիսի նորաբառեր, որոնց մեծ մասը կարող է հաստատել իր իրաւունքը՝ որպէս մեր լեզուին ոչ օտար, օրինաչափ եւ նպատակային: Դրանք ստեղծուել են ներլեզուական օրինաչափութիւնների պահպանումով, ունեն յստակ նշանակութիւն, բարեհունչ են, չեն հակասում հայերէնի բառակազմութեան օրինաչափութիւններին, եւ հնարաւոր է՝ ձեռք բերեն գործածութեան աւելի լայն շրջանակ: Սակայն երբեմն նորաստեղծ կազմութիւնները դժուարըմբռնելի են, անսպասելի, նոյնիսկ ինչ-որ չափով արհեստական: Սրանց մտալիցացումը, սակայն, բացատրուում եւ արդարացուում է ժողովածուի բովանդակային որոշակի իւրայատկութիւններով, հոգեւոր բնոյթով, հեղինակային միտումներով: Անհերքելի է, որ գործաբանական առումով նշուած բառերը երբեք չեն համալրելու հայերէնի կենսունակ եւ գործուն բառապաշարի կազմը: Նոյնիսկ հակառակը, ինչ արագութեամբ ստեղծուել են, գրեթէ նոյն արագութեամբ էլ մոռացուելու են: Այսուհանդերձ, ինչպէս նշուում է ընդհանրապէս նորակազմութիւնների առիթով, «նոր բառի ստեղծման ժամանակ գրողի նպատակը ոչ թէ գրական լեզուն հարստացնելն է, այլ զգացմունքը, միտքը անհրաժեշտ նրբերանգներով, ոճական պատշաճ որակով արտայայտելը»⁷:

Նորակազմ բառերի մէջ, ըստ խօսքիմասային պատկանելութեան, գերակշռում են ածականները՝ անհայրական (300), մարդատեսիկ (158), վրիպախոն (149) եւ այլն: Քանակով զիջում են գոյականները եւ բայերը, ընդ որում ժողովածուում յատկանշական են -առ նախդրով ստեղծուած բայական կազմութիւնները՝ ըստ երեւոյթին աւելի սաստկացնելու համար գործողութեան գաղափարը՝ առբաշխել (136), առբողոմել (124), առնթերակցել (198), առհարստանալ (175), առմածուցանել (303) եւ այլն: Բաղադրեալ բառերը ներկայացրել ենք երկու տիպով՝ յօդակապով եւ անյօդակապ բարդութիւններ, որոնցից յաճախուած է առաջինը, իսկ անյօդակապ բարդութիւնները փոքրաթիւ են: Կրկնութիւնից խուսափելու համար դրանք առանձնացրել ենք ըստ բարդութիւնների բաղադրիչների խօսքիմասային արտայայտութեան: Նորակազմ բարդութիւնների կառուցուածքային կաղապարները մեծ հետաքրքրութիւն են ներկայացնում իրենց բազմազանութեամբ՝ ա) գոյական+գոյական՝ աստուածուսումն (171), վրիպախոն

⁷ Ս. ՄԵԼԻՔՆԵԱՆ, Ակնարկներ հայոց լեզուի ոճաբանութեան, Եր., 1984, էջ 174:

(149), բ) գոյական+բայ՝ դռնատես (293), պարենաբուծել (295), գ) գոյական+ածական՝ աստուածհասու (171), մարդատեսիկ (158), շինակից (118), դ) ածական+բայ՝ առաջագուշակ (158), առաջապատում (156), դիւրամուլար (162), հասարակագործ (200), նմանագիր (67), վատապատահ (194), ուղղափառ (203), ե) ածական+գոյական՝ առաջընծայ (155), խոնարհաձեռ (152), ուղղապաշտումն (124), զ) մակբայ+բայ՝ տգիտաբարադիր⁸ (96), է) թուական+գոյական՝ եռադէմ (73), ը) թուական+ածական՝ երեքայարմար (76), թ) թուական+բայ՝ երկհամարել (63), ժ) դերանուն+գոյական՝ իւրեանցանձ (67):

Ինչպէս գիտենք, գրաբարի բառակազմութեան երկրորդ եղանակն ածանցումն է, որի հիմնական կաղապարը մէկ հիմնական եւ մէկ երկրորդական ձեւոյթի, այսինքն՝ ածանցի բաղադրութիւնն է: Մենք ածանցմամբ ստեղծուած նորակազմ բառերն առանձնացրել ենք՝ ա) ըստ հիմնական ձեւոյթի նկատմամբ ածանցի գրաւած դիրքի՝ նախածանցաւոր եւ վերջածանցաւոր կաղապարներ, բ) ըստ սերող հիմքի կազմութեան, գ) ըստ ածանցների՝ նորակազմ բառեր կերտելու յաճախականութեան: Նախածանցաւոր նորակազմութիւնները ներկայացնում են հետեւեալ կաղապարները. 1) միարմատ մէկ նախածանցով կազմութիւններ՝ ան-՝ անգաղ (210), անեղբայր (56), չ-՝ չգաղ (61), գեր-՝ գեր/ա/միտ (117), համ-՝ համակոյս (174), վեր-՝ վերաբուն (118), վեր/ա/կատար (117), վերակնիք (67): 2) վերջածանցով ձեւաւորուած երկրորդային հիմքերով նախածանցաւոր կազմութիւններ՝ ան....ական՝ անհայրական (300), անպատճառական (83), ան..../ա/ պէս՝ անխոտանապէս (196), անթարգմանապէս (300), ան....ի՝ անխնդրելի⁹ (76), ան....ութիւն՝ անծառայութիւն (161), անպատմութիւն (202), ան....աբար՝ անչարակմաբար (126), անօրին[ակ]աբար¹⁰ (221), ան....ակի՝ անլուծակի (65), ան....ութիւն՝ անմտացածնութիւն (150), ան....ք՝ անտարեւր (86), ապ....իւն՝ ապացութիւն (175), առ....ութիւն՝ առաջնգութիւն (63), առաջտու-

⁸ Հետաքրքիր է լեզուական կառոյցի առումով, քանի որ սակաւագէտ է բարդ բառի կազմում ածանցաւոր մակբայի առկայութիւնը:

⁹ Այս ածանցով կազմուած է բաղադրութիւնների բաց խումբ՝ ապառնի դերբայի նշանակութեամբ. կան նաեւ գոյականացած եւ ածականացած ձեւեր, որոնք բոլորն էլ սերում են քերականական ձեւաւորում ունեցող հիմքից՝ անորոշ դերբայի ձեւից՝ իր բոլոր տարատեսակներով՝ պարզ, սոսկածանցաւոր, պատճառական կառուցուածքի եւ տարբեր լծորդութիւնների (տես Լ. Յովսէփեան, Գրաբարի բառակազմութիւնը, Եր., 1987, էջ 200):

¹⁰ Այն դէպքերում, երբ բառի որեւէ բաղադրիչ այսօր չի գիտակցւում, այդ բաղադրիչն անշատու է ենք[] փակագծով:

ուրին (58), գեր/ա....ութին՝ գերաբանություն (230), գերահաշտություն (85), ընդ....ութին՝ ընդբնություն (133), համ....եալ՝ համեկեալ (149), նախ....ա/գոյն՝ նախայայտագոյն (190), նախ....ութին՝ նախապատճառություն (58), ներ....աբար՝ ներգրաբար (193), ներխոհաբար (183), վեր/ա....եան՝ վերայախտեան (117), վեր....աբար՝ վերաբնաբար (118), վեր/ա....ութին՝ վերակենց[աղ]ություն (187): 3) Երկու վերջածանց ունեցող երկրորդային բաղադրեալ հիմքերով նախածանցաւոր կազմութիւններ՝ ան....ական....ութին՝ անշրջականություն (209), ան....իւն....աւոր՝ անարդիւնաւոր (140), ան....ող....ութին՝ անորոշողություն (84), ապ/ա....անակ....եայ՝ ապաժամանակեայ (283): Հանդիպում են նաեւ յօդակապաւոր եւ անյօդակապ բարդ հիմքերով նախածանցաւոր նորակազմութիւններ՝ անհարկապարտ (172), անբաժանարար¹¹ (70), վերալիակատար (117):

Աւելի մեծ բազմազանութեամբ եւ իրացման հնարաւորութիւններով աչքի են ընկնում վերջածանցաւոր կաղապարները, որոնք ներկայացուած են հետեւեալ օրինակներով՝ 1) միարմատ մէկ վերջածանցով բառեր՝ -աբար՝ ամպարշտաբար¹² (190), անփոփոխաբար¹³ (98), -ա/պէս՝ չափապէս (117), -ի՝ դաւանելի (139), խոստովանելի (165), -ութին՝ նախություն (177), ներկություն (135), պատճառություն (58): 2) Երկվերջածանց կազմութիւններ՝ ականութիւն՝ պարզականություն (200), -ան/ի/ական՝ արժանական (201), -աւորելի՝ սպասաւորելի (73), -աւորա/պէս՝ շնորհաւորապէս (97), -որդա/պէս՝ աւելորդապէս (196), -ոյց....իչ՝ երկեցուցիչ (226): Հետաքրքիր են այն կաղապարները, որտեղ առկայ է նաեւ բայական ածանց՝ բարձրանագոյն (200), աներկբայանալի (58), ստեղծանելի (87): Բարդածանցաւոր նորակազմութիւններն ունեն բազմազան ենթակաղապարներ, որոնք նոյնպէս առանձնացրել ենք ըստ եզրային ածանցի՝ -ական՝ գոյաստեղծական (149), մեծագործական (175), նոյնագոյական (177), -ային՝ երկրակոխային (118), -ութին՝ աստուածաբնություն (166), արեւաբնություն (49), բանադատություն (152), երրորդանունություն (67), եկամտություն (84), զուգաբնակցություն (222), իմնեւեություն (200), հիմնակալություն (149), հոգեմտություն (149), շարայարություն (133), շարշարակցություն (125), -եալ՝ դիւսթետեալ (176), հոգեծնեալ (149), վայրատուեալ (183), վայրերթեալ (190), -եան՝ երեւայ-

¹¹ -արար՝ քերականօրէն ձեւաւորուած հիմք:

¹² Ամպարիշտ՝ կազմուած է -ան ժխտական մասնիկով եւ պարսկերէնից փոխառեալ պարիշտ՝ պաշտել արմատով (տե՛ս 2. Աճառեան, ՀԱԲ, հտ. 1, էջ 149):

¹³ Փոփոխ՝ փոխ արմատի կրճատ կրկնաւորն է (տե՛ս Հր. Աճառեան, ՀԱԲ, հտ. 4, էջ 511):

րեան (139): Առանձին խումբ են կազմում բայական ածանցներ ունեցող նորակազմութիւնները¹⁴ աղեղնակերպել (86), անձնականամալ (202), առայցել (171), առբաշխել (136), առքողոքել (124), առընթերակցել (198), առհաստամալ (175), առմածուցանել (303), առստամալ (103), բացաբաշել (300), ենթակայակցել (134), ընդհարցանել (58), հոգովացուցանել (58), յոլովաբանել¹⁵ (300), նախասել (167), ներբնակել (132), ներենմել (132), նշդեհանամալ (305), ոչխոստովանել (145), չարառնով (129), պարիմանալ (189), վայրերթալ (190), վերահաստել (177), տարագծել¹⁶ (166), ունայնալ (162), փորձանաւորել¹⁷ (187): Բերենք օրինակներ.

Ներբնակել՝ բնակուել. «Աստուած ուրեմն մեր Քրիստոսն ներբնակեալն եւ յերկրի երեւեալն» (132):

Վայրարկանել՝ ցած նետել. «Բժր արդեւք ի կերպի եւ ի յանգիտութեանն Աստուծոյ վայրարկեաց զինքն ի նուաստութիւնն» (190):

Ուղղաբայել՝ ուղիղ քայլել. «Եթէ ոչ ուղղաբայլեն վասն սորա, այլ կաղան ըստ այնմ» (203):

Քարտաւատել՝ որոշել սահմանել. «Նաեւ զգիմացն իսկ որոշմունս ընդէր քարտաւատեն եւ բաժանեն» (85):

Այսպիսով՝ «Կնիք հաւատոյ» ժողովածուն ունի հարուստ բառապաշար, գեղեցիկ ու շքեղ լեզու: Ժողովածուում գործածուած նոր բառերն ու բառաձեւերը համապատասխանում են լեզուի կառուցուածքին, հասկացութեան բովանդակութեան յստակ արտայայտմանը: Նորակազմ բառերը բարեհունչ են եւ հիմնականում ճիշտ ընտրուած. դրանցից շատերը, որոնք դեռեւս «կենսագրութիւն» չունեն, եւ դրանց իմաստները հանրօրէն չեն ճանաչում ու չեն գիտակցում, կարող են դառնալ կենսունակ եւ գործածելի: Սակայն սրանց մէջ կան նաեւ այնպիսիք, որոնք հետագայում մոռացուելով՝ հազիւ թէ ազդեցութիւն ունենան լեզուի որակական զարգացման վրայ:

¹⁴ Բայերի կերտումը այլ խօսքի մասերից կարող է տեղի ունենալ կամ պարզապէս բայական վերջաւորութեան յաւելումով, կամ -անալ բայակերտ բաղադրեալ ածանցով: Պատճառական ածանցները՝ որպէս զուտ ձեւակազմական ածանցներ, չեն առանձնացւում (տե՛ս Լ. Յովսէփեան, Գրաբարի բառակազմութիւնը, Եր., 1987, էջ 300–304):

¹⁵ Նշձ-ում կալ «յոլովաբան»՝ շատախօս (տե՛ս Նշձ, հտ. 2, էջ 367):

¹⁶ ԱՐ-ում արձանագրուած է «տարագծեալ դանեկան» կապակցութիւնը, որ նշանակում է «խարդախ ստակ»՝ օտարադրոշմ, կեղծ դրամ (տե՛ս ԱՐ, էջ 775):

¹⁷ Գրաբարի բառարաններում արձանագրուած է «փորձանաւոր» ածականը՝ փորձութեան ենթարկուած (տե՛ս Նշձ, հտ. 2, էջ 956: ԱՐ, էջ 815: ԳԲ, հտ. 2, էջ 607):

ՀԻՄՆԱԲԱՌԵՐ

Նորակազմություն, բառապաշար, հեղինակություն, չարձանագրուած, բառակազմական, առանձնայատկություն, աստուածաբանական, քննություն, վարպետօրէն, դաւանական

РЕЗЮМЕ

В этой статье были рассмотрены неологизмы сборника «Печать веры». В рассматриваемом произведении в форме диалога даётся обобщённое описание конфессиональных, ритуальных и богословских представлений Армянской и Греческой церквей.

Сборник «Печать веры» имеет антихалкидонскую и антинесторианскую направленность, направлен на защиту религиозных принципов Армянской церкви, опровержение сектантских доктрин и укрепление её позиций в условиях религиозной борьбы, обострившейся в конце VI — начале VII веков. Название сборника обусловлено требованием отвергнуть расколы и подтвердить вероучение Армянской церкви ссылками на величайших авторитетов православия, чтобы скрепить его печатью.

В сборнике мастерски был использован богатый словарный запас армянского языка, а также все его словообразовательные возможности, создавая сложные и производные неологизмы, тем самым обогащая не только язык духовного произведения, но и словарный запас армянского литературного языка.

Известно, что создание и распространение новых слов в армянском языке — процесс бесконечный. Каждое произведение содержит новые, ранее не зафиксированные слова и словоформы, которые определяют лексические особенности как конкретного произведения, так и армянского языка данного периода. Тем не менее сколько бы ни создавалось новых словарей и исследований, всё равно исчерпать бесконечный словарный запас армянской письменной культуры невозможно, особенно учитывая тот факт, что многие произведения ещё не получили должной лингвистической и лексической оценки. Следовательно, изучение и исследование новых слов и словоформ всегда актуально для арменоведения.

SUMMARY

In the present article, we have referred to the neologisms present in the collection “Seal of Faith”. A summary of the denominational, ritual, theological concepts of the Armenian and Greek Churches is given in the form of a dialogue in the work under examination. The collection “Seal of Faith” had an Anti-Chalcedonian, Anti-Nestorian orientation and aimed to defend the religious principles of the Armenian Church, refute sectarian doctrines, and strengthen the positions of the Armenian Church in the intensified religious struggle which was rather tense in the late 6th and early 7th century.

The title of the collection is due to the dictation of rejecting factions, confirming and sealing the creed of the Armenian Church with references to the greatest authorities of Orthodoxy. The collection masterfully uses the rich vocabulary of our language, as well as the lexical opportunities of the Armenian language to create compound and derived neologisms, in this way, enriching not only the language of spiritual creativity, but also the vocabulary of the Armenian literary language.

It is known that the creation and dissemination of new words in the Armenian language is an endless process: each of them brings with it new, previously unrecorded words and phrases, which determine the lexical features of both the given language and the region.

Nevertheless, no matter how many new dictionaries and studies are created, it is still impossible to exhaust the endless vocabulary of the Armenian written culture, especially considering the fact that many words have not yet received proper linguistic and lexical evaluation. Consequently, the analysis and examination of neologisms is always topical for the Armenian studies.

